

SAMENLEVING

Gynaecologen en abortuscentra eisen **nieuw debat**

25 jaar abortus wet

‘Maar we hebben geen enkele garantie dat de verworvenheden niet zullen worden teruggedraaid’

Dit jaar zullen opnieuw 20.000 vrouwen in ons land een abortus ondergaan. Maar na een kwarteeuw is de Belgische abortuswet niet aangepast aan de nieuwe medische en maatschappelijke ontwikkelingen. Niemand lijkt echter een nieuw debat aan te durven. ‘Onze wet is een van de liberaalste ter wereld.’ **DOOR ANN PEUTEMAN, FOTO'S LIES WILLAERT**

5 VROUWEN GETUIGEN

Pubermeisjes en vrouwen in de overgang, carrièrevrouwen en werklozen, allochtonen en autochtonen, overtuigde gelovigen en atheïsten: het is een dwarsdoorsnede van de vruchtbare, vrouwelijke bevolking die voor abortus kiest. Vijfentwintig jaar na de invoering van de destijds zo omstreden abortuswet worden er in ons land zo'n 20.000 zwangerschapsafbrekingen per jaar geregistreerd. In de praktijk ligt het aantal wellicht aan pak hoger. Volgens de wet mag een zwangerschap worden afgebroken tot het eind van de twaalfde week na de bevruchting. Daarna mag het alleen als er een ernstige medische reden voor is.

Hoewel abortus al in 1990 werd gelegaliseerd, rust er nog altijd een zwaar taboe op. Veel vrouwen schamen zich ervoor, voelen zich schuldig en houden het angstvallig geheim. Abortus heeft altijd tot hevige ethische discussies geleid – ook vandaag vatten rabiate tegenstanders nog post aan de ingang van Vlaamse abortuscentra om er folders uit te delen die vrouwen op andere gedachten moeten brengen. In november 2014 waarschuwde paus Franciscus de Italiaanse katholieke artsvereniging voor 'valse compassie die vrouwen tot abortus aanzet'. Maar de rol van de katholieke kerk is al bij al beperkt. Van groter belang is de perceptie. Wie vandaag ongewenst zwanger wordt, moet wel onvoorzichtig, onverantwoordelijk of gewoonweg dom zijn, is vaak de redenering. 'Het culpabiliseren gaat soms ver', zegt gynaecologe Kristien Roelens van de Vrouwenkliniek van het UZ Gent. 'Maar zolang mensen seks hebben, zullen er ongeplande zwangerschappen zijn. Zelfs als je anticonceptie gebruikt en heel goed oplet, valt een ongelukje niet uit te sluiten.'

Bovendien staat abortus nog altijd in het strafwetboek. 'Wettelijk zit het nog in de sfeer van openbare orde en zedenschennis', zegt huisarts en docent medische ethiek en deontologie Marc Cosyns. 'Dat is niet meer van deze tijd. Als men abortus uit de strafwet zou halen, zou de stigmatisering veel minder groot zijn.'

Ook de manier waarop de wet destijds tot stand kwam, versterkt het taboe. Omdat koning Boudewijn in 1990 de wet weigerde te bekrachtigen, moest er met kunst- en vliegwerk een oplossing worden gevonden: 36 uur lang verkeerde de koning 'in de onmogelijkheid te regeren', ►

'De zwangerschapstest bewaar ik in een kistje'

Joke (39) werd twee jaar geleden zwanger van een man met wie ze geen toekomst had.

'Kort nadat de vader van mijn drie kinderen bij me was weggegaan, leerde ik Dirk kennen. Ik was verliefd op hem, maar hij zag mij meer als een *friend with benefits*. Al na een paar maanden werd ik zwanger. Nadat mijn spiraaltje was losgekomen, was ik op de pil overgeschakeld, maar blijkbaar was er iets fout gelopen. Ik wist meteen dat ik het niet kon houden, maar gaandeweg begon ik te twijfelen: ik hield van Dirk en verlangde erg naar een nieuwe start. Hij aarzelde ook, maar hij maakte me duidelijk dat er na de geboorte van het kind geen enkele garantie was dat wij samen zouden blijven. Er was dus een grote kans dat ik het alleen zou moeten opvoeden, en dat zag ik niet zitten. Maar hoe meer de zwangerschapshormonen begonnen te werken, hoe meer ik ging twijfelen. Op den duur kon ik gewoonweg niet meer beslissen. Tot de

avond voor de abortus wist ik niet wat ik moest doen, maar uiteindelijk ben ik er toch mee doorgegaan.

Emotioneel heb ik er achteraf veel meer last van gehad dan verwacht. Ik heb zelfs een kistje versierd en bewaard waarin ik mijn spiraaltje, de zwangerschapstest en de echografie heb gestopt. Als aandenken. In het begin werd ik ook opstandig als ik op straat een blijde, zwangere vrouw zag. Dan dacht ik weer aan mijn eigen zwangerschap. Wat het extra moeilijk maakte, was dat de abortus me deed inzien dat mijn relatie met Dirk geen toekomst had. Niet veel later zijn we uit elkaar gegaan. Soms denk ik dat ik het kindje beter had gehouden, omdat er dan tenminste iets van ons samen was overgebleven. Maar lang duren die gedachten niet. Rationeel weet ik heel goed dat het de enige juiste beslissing was.'

‘Het moest zo snel mogelijk uit mijn lichaam’

Robin (40) was pas achttien toen ze zwanger bleek te zijn.

‘De voorbije jaren heb ik me hoogstens een keer of vier afgevraagd of het een jongen of een meisje zou zijn geweest. Verder denk ik er eigenlijk nooit meer aan. Het is ook zo ontzettend lang geleden. Ik was pas achttien, nam de pil, maar werd toch zwanger. Mijn toenmalige vriend was veel ouder dan ik, en we waren nog maar drie maanden samen. Ik wist meteen dat ik het kind niet wou. Het voelde niet goed en ik wilde het zo snel mogelijk uit mijn lichaam. Van een dilemma was dus geen sprake. Met een schoolvriendin ben ik naar het abortuscentrum gegaan om het te laten weghalen. Ik weet nog dat het veel pijn deed en dat ik ’s avonds koortsig was, maar verder was het vooral een grote opluchting. Mijn vriend had het er moeilijker mee dan ik. Hij ging zich die avond bezatten op café en verweet me op

een bepaald moment zelfs dat ik zijn kind had vermoord – terwijl dat helemaal nog geen kind was. Ik moest hem troosten in plaats van andersom.

Vier jaar later werd ik weer zwanger, van dezelfde man. Toen voelde ik wel meteen een band met het kind en wilde ik het ook echt. Emma is ondertussen achttien en ik kan me geen betere dochter voorstellen. Van de abortus weet ze niet, maar de kans is groot dat ik haar erover vertel als ze wat meer levenservaring heeft.

Ik heb geen seconde spijt gehad van mijn beslissing, en dat is niet omdat ik de abortus heb verdrongen. Ik zit er gewoon niet mee. Misschien was het anders geweest als ik mijn dochter niet had gekregen. Het is best mogelijk dat ik dan vaker zou terugdenken aan het kind dat ik heb laten weghalen.’

► zodat de regering de wet zelf kon ondertekenen. Precies vanwege die constitutionele crisis heeft de politieke wereld zich nooit aan een evaluatie of modernisering van de wet gewaagd. ‘Niemand heeft zin om er weer over te beginnen’, zegt Herman Nys, professor medisch recht aan de KU Leuven. ‘Dat hoefde aanvankelijk niet, want er doken geen noemenswaardige problemen op.’

Maar een kwarteeuw later willen veel gynaecologen en medewerkers van abortuscentra dat de wet wordt bijgesteld, of dat er ten minste over wordt gesproken. Maar waar moet die discussie gevoerd worden? De Senaat heeft amper nog bevoegdheden, en in de Kamer is er geen tijd om diepgravende hoorzittingen te organiseren. Bovendien zijn veel betrokkenen bang voor de gevolgen van een nieuw debat. ‘We mogen al blij zijn dat abortus in België kán, en dat we heel goede abortuscentra hebben waar vrouwen de eerste twaalf weken van hun zwangerschap terecht kunnen’, zegt Kristien Roelens. ‘Als de discussie weer wordt geopend, hebben we geen enkele garantie dat die verworvenheden niet zullen worden teruggedraaid.’

In het federale parlement is er niet meteen een meerderheid die dat wenst. ‘Zeker in Vlaanderen is er geen enkele partij die de wet wil terugschroeven’, zegt Nys. ‘Ik zie dus niet in waarom we geen sereen debat over abortus zouden kunnen voeren.’ Tijdens zo’n debat zou gepraat kunnen worden over een doorverwijsplicht voor artsen die zelf niet aan abortus willen meewerken, en voor een herziening van de verplichte bedenktijd van zes dagen. Maar de echte angel zijn de ethische kwesties.

Naar Nederland

Wie minder dan twaalf weken zwanger is, hoeft geen reden op te geven om een abortus te kunnen krijgen. Je gaat langs in een abortuscentrum, en na de verplichte zes dagen bedenktijd kun je kiezen voor een curettage of een abortuspil.

Wie langer dan twaalf weken zwanger is, kan alleen abortus krijgen als er medische redenen voor zijn. Wie te laat is en geen medische redenen kan aanvoeren – bijvoorbeeld: je hebt pas na maanden ontdekt dat je zwanger bent, of je hebt te lang getwijfeld –, die wordt meestal naar een buitenlandse kliniek doorverwezen.

Vooral naar Nederland, waar abortus tot de 24e week mag. Maar de ingreep is daar een pak duurder: een abortus in het buitenland wordt niet terugbetaald en kost 600 à 900 euro. Jaarlijks steken honderden Belgische vrouwen de grens over. 'Ook wij sturen elke week wel een of twee vrouwen door', zegt Lut Daniëls, directeur van het Gentse abortuscentrum Kollektief Antikonceptie. 'Maar het is een bijzonder hypocriete situatie. Wat zegt de Belgische overheid eigenlijk? Als je na de vastgelegde termijn nog een abortus wilt, mag dat, maar dan moet je er wel zelf voor betalen. Ik pleit ervoor om abortussen die in Nederland worden uitgevoerd terug te betalen. Dat zou al een heel verschil maken.'

Vaak zijn het de kwetsbaarste vrouwen die te laat om een abortus vragen: minderbegaafden, kansarmen, adolescenten ook. Veelal mensen die het voor hun zwangerschap al moeilijk hadden, het kind echt niet willen, en ook niet in staat zijn om ervoor te zorgen.

Sommige gynaecologen omzeilen de wet weleens door vrouwen die langer dan twaalf weken zwanger zijn toch nog te helpen. Wettelijk mag dat niet, maar in de medische sector is er begrip voor. 'Niet-medische situaties (vrouwen die niet in staat zijn om voor het kind te zorgen, nvdr.) kunnen net zo'n negatieve invloed op het leven van een kind hebben als een zware fysieke afwijking', zegt gynaecologe Kristien Roelens. 'Ik vraag me af of het niet beter zou zijn om geen tijdslimiet meer te hanteren, en een vrouw helemaal baas in eigen buik te laten zijn. We kunnen niets beginnen tegen een zwangere vrouw die weigert haar hiv-medicatie te slikken, die drugs neemt of zich lazarus drinkt, maar we kunnen haar wel verplichten om een kind te krijgen dat ze helemaal niet wil.'

Het schrappen van de tijdslimiet heeft serieuze ethische en praktische consequenties. Tegenwoordig kan een foetus van 24 weken al levensvatbaar zijn, en voor heel wat mensen is het een brug te ver om een zwangerschap daarna nog af te breken. Bovendien zijn Vlaamse abortuscentra niet uitgerust voor de meer gecompliceerde ingreep die nodig is bij een gevorderde zwangerschap.

Maar er zijn nog andere goede redenen om de abortuswet tegen het licht te houden. ▶

13%

van de
zwangerschappen
wordt afgebroken

'Ik vond dat het mijn schuld was'

Isabelle (48) had drie jonge kinderen toen ze zeventien jaar geleden voor abortus koos.

'In mijn ogen zijn er gradaties van schuld. Vrouwen die verkracht zijn, kunnen er totaal niet aan doen als ze zwanger worden, en dan is abortus uiteraard verantwoord. Het andere uiterste zijn losbollen die het niet te nauw nemen. Zij dragen wel een grote verantwoordelijkheid. Daartussen zitten vrouwen zoals ik, die zwanger worden omdat ze te nonchalant met anti-conceptiva omsprongen. Dat is het gevoel dat na al die jaren is blijven hangen: ik had het kunnen vermijden. Daar voel ik me nog altijd schuldig om.'

Zeventien jaar geleden hadden mijn man en ik drie jonge kinderen, werkten we allebei voltijds en waren we ons huis aan het verbouwen. Het was superdruk: meer overleven dan leven. Toen ik onverwacht opnieuw zwanger werd, beseften we allebei dat we een vierde kind onmogelijk aan zouden kunnen. Noch emotioneel, noch praktisch, noch financieel. Hadden we het gehouden, dan vrees ik dat ik er mentaal en fysiek onderdoor was gegaan.

Uiteindelijk ben ik alleen naar het abortuscentrum gereden. Zonder mijn man. Ik vond dat het mijn schuld was en dat ik het dan ook maar zelf moest oplossen. Ik weet nog dat ik wel drie of vier keer de straat ben doorgewandeld voor ik naar binnen durfde te gaan. Niet omdat ik twijfelde, maar omdat er aan de ingang een vrouw anti-abortusfolders stond uit te delen. Heel intimiderend.

Tot op vandaag zijn er maar drie mensen die op de hoogte zijn: mijn man en twee vriendinnen aan wie ik het heb verteld omdat ze zelf ook in die situatie hebben gezeten. Verder heb ik het tegen niemand gezegd. Zelfs niet tegen echt goede vrienden. Nu zien zij mij als de vrouw met het perfecte huisgezin: mijn man en ik zijn gelukkig samen, we hebben drie prachtige kinderen en leiden een comfortabel leven. Als ze zouden weten van die abortus, zouden ze me anders bekijken. In hun plaats zou ik dat waarschijnlijk ook doen.'

'Niemand mocht het weten'

Nicole (73) trok begin jaren zeventig naar Nederland omdat abortus bij ons nog illegaal was.

'Het moet in 1970 of 1971 geweest zijn. Ik had al twee kinderen en werd weer zwanger. Ik had altijd graag drie kinderen willen hebben, maar dan wel snel na elkaar. Ondertussen zaten mijn zoon en dochter al op de lagere school en dat vond ik een te groot leeftijdsverschil. Bovendien wilde ik niet meer bevallen na mijn dertigste, want ik was heel bang dat er dan iets aan het kind zou mankeren. Hoe ouder je bent, hoe groter de kans op afwijkingen.

Mijn man was het er meteen mee eens dat ik het niet zou houden, en dus vroeg ik raad aan vrienden die geabonneerd waren op het tijdschrift van de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming. In dat blad vond ik informatie over abortuscentra in Nederland, want bij ons waren ze toen nog verboden.

Natuurlijk moest het allemaal heel discreet gebeuren. Mijn man en ik stonden allebei in het onderwijs, en we dreigden onze job te verliezen als bekend zou worden dat ik een abortus had ondergaan. Daarom wou ik dat hij er officieel buiten bleef en

reisde ik alleen naar Den Haag. Met de trein. Onderweg raakte ik in gesprek met een man die wou weten wat mijn plannen waren en ik maar liegen: dat ik vrienden ging bezoeken in Den Haag. Niemand mocht weten wat ik zou doen.

Ook later, toen abortus in België gelegaliseerd was, heb ik het alleen maar aan een paar heel goede vrienden verteld. Met zoiets wil je niet te koop lopen. Maar ik heb nooit spijt gehad van mijn beslissing. Ik heb in mijn leven veel getwijfeld, maar níét over die abortus. Dertig jaar lang had ik geen minuut tijd om na te denken. Mijn leven bestond uit mijn kinderen, mijn huishouden en mijn voltijdse baan als lerares. Mijn man bemoeide zich niet met het huishouden of met het huiswerk van de kinderen. Ik stond er altijd alleen voor en had constant het gevoel dat ik tekortschoot: als ik bij de kinderen was, dacht ik aan het schoolwerk dat op me lag te wachten, en als ik op school was, speelde het huishouden door mijn hoofd. Hoe had ik dat moeten bolwerken met nog een derde kind erbij?

► Rekbaar begrip

Na twaalf weken is abortus in België alleen toegelaten als de zwangerschap een ernstig gevaar inhoudt voor de gezondheid van de moeder, of als er bij de foetus een zware en ongeneeslijke aandoening wordt vastgesteld. 'Maar wat is een zware en ongeneeslijke aandoening?

80%

van de abortussen gebeurt in abortuscentra

Over mongolisme zal niet veel discussie zijn, maar wat bijvoorbeeld met het syndroom van Turner, waarbij een kind ook een normale ontwikkeling kan doormaken?' vraagt Kristien Roelens zich af. Dat er ruimte voor interpretatie is, vindt jurist Herman Nys positief. 'Artsen hebben inderdaad de mogelijkheid om de wet in te vullen', zegt hij. 'Voor een nierafwijking, bijvoorbeeld, bestaan er behandelingen zoals dialyse of een transplantatie. Maar toch zal de betrokken arts of de ethische commissie die om advies wordt gevraagd geneigd zijn om in dat geval een zwangerschapsafbreking toe te staan.'

Op abortus om medische redenen staat in België geen termijn. Dat betekent dat een zwangerschap tot net voor de bevalling kan worden afgebroken. Dus ook als de baby al levensvatbaar is. 'Dat maakt onze wet tot een van de liberaalste ter wereld', aldus Nys. 'Daardoor is er bij ons amper een debat over levensbeëindiging bij pasgeborenen met een zware afwijking.' Dat is de reden waarom veel betrokkenen bang zijn voor een evaluatie van de wet: ze vrezen dat een pleidooi voor het optrekken van de termijn voor abortus om sociale redenen zal leiden tot het vastleggen van een tijdslimiet bij abortus om medische redenen.

Geregeld laait ook de discussie op over prenatale tests en ingrepen: in welke mate willen we koppels zelf laten beslissen wat voor kind ze krijgen? Vandaag is het bijvoorbeeld niet mogelijk om een foetus weg te laten halen als hij het 'verkeerde' geslacht heeft. In theorie, tenminste. In de praktijk kan het wel, want ondertussen zijn er op het internet behoorlijk betrouwbare tests te koop waarmee je al na tien weken zwangerschap kunt bepalen of het een jongen of een meisje wordt. 'Stel dat een vrouw al drie zonen heeft en ontzettend graag een dochter wil', zegt Lut Daniëls. 'Als zo'n internettest dan uitwijst dat het opnieuw een jongen is, kan ze nog binnen de twaalf weken een

abortus laten uitvoeren. De echte reden zal ze ons wellicht niet vertellen. Dat is de realiteit, en dus kunnen we daar maar beter een maatschappelijke debat over voeren.' Zeker als er in de toekomst ook commerciële tests worden ontwikkeld die al voor de twaalfde week duidelijkheid geven over kleine afwijkingen, zoals een hazenlip of kleurenblindheid.

De abortuspil

De combinatie van de legalisering van abortus en de snelle vooruitgang op het vlak van prenatale tests zou wel eens tot een forse toename van het aantal medische claims kunnen leiden. Zowel van ouders als van kinderen. Onlangs nog daagde een twaalfjarig meisje met een open rug de Kortrijkse gynaecoloog die haar ter wereld bracht voor de rechter omdat ze liever niet geboren was. Normaal wordt zo'n handicap relatief vroeg in de zwangerschap opgemerkt, maar bij haar gebeurde dat niet door een fout van de gynaecoloog. 'Uiteindelijk werd die zogenaamde *wrongful life claim* door het Hof van Cassatie verworpen: een toestand van niet-leven zou niet vergelijkbaar zijn met de toestand van leven met een handicap', zegt Herman Nys. Met andere woorden: je kunt niet weten of niet leven beter is dan gehandicapt zijn. Veel abortussen zouden kunnen worden vermeden als alle seksueel actieve vrouwen elke maand, op de eerste dag van hun maandstonden, een pil zouden slikken die een eventuele zwangerschap afbreekt. De werking is vergelijkbaar met de huidige noodpil of morning-afterpil, die een vrouw moet innemen binnen de 72 uur nadat ze betrekkingen heeft gehad. 'Het is perfect mogelijk om zo'n *once a month*-pil te fabriceren, maar geen enkele farmaceutisch bedrijf waagt zich eraan', zegt Marc Cosyngs.

Het probleem is: zo'n pil voorkomt geen mogelijke zwangerschap, maar breekt er een af zonder dat de betrokkene het beseft. Voor sommige groepen in de samenleving is dat onaanvaardbaar.

Maar hoe dan ook: geen enkel middel is waterdicht. Een vrouw moet beseffen dat ze het risico loopt om zwanger te raken, en ze moet de maandelijkse pil op het juiste moment slikken. Maar zelfs dan blijft een ongelukje nog altijd mogelijk. ❧

27jaar
is de gemiddelde
leeftijd van alle
abortuscliënten

'Ik was bijna te laat'

Linde (27) vond het geen optie om in haar eentje een kind op te voeden.

'Bijna twee jaar geleden bleek ik zwanger. Een ongelukje. Nooit had ik gedacht dat zo iets mij zou overkomen. De vader was een goede vriend van me, die me lang had proberen te versieren. Uiteindelijk werd ik ook verliefd op hem en begonnen we een relatie. Maar al na een week verbrak hij alle contact en keerde hij terug naar zijn ex-vriendin. Het heeft toen nog een paar maanden geduurd voor ik ontdekte dat ik zwanger was. Een enorme schok. In mijn ogen kon het gewoon niet: ik had geen partner, stond op het punt om aan een nieuwe job te beginnen en woonde in een appartement dat niet geschikt was om een kind in groot te brengen. Ik wou wel een kind, maar pas als ik er echt klaar voor was en het alles kon geven wat ik wilde.

De eerste aan wie ik het vertelde, was

mijn mama. Zij heeft me enorm gesteund. Ze vond wel dat ik het verder voor mezelf moest houden, maar zo zit ik niet in elkaar. Ik had behoefte om erover te praten: met mijn tante, met vriendinnen. Een abortus is niets om aan de grote klok te hangen, maar een echt geheim hoeft het nu ook weer niet te zijn.

Toen ik het ontdekte, was ik al elf weken zwanger en dus bijna te laat voor een abortus. Daardoor moest het allemaal heel snel gaan, en besepte ik amper wat er gebeurde. Pas later heb ik een mentale klap gekregen. Ook nu denk ik er nog vaak aan. Zeker als ik het dochtertje zie van een vriendin die is bevallen in de periode dat mijn kind geboren had moeten worden. In het begin had ik het daar moeilijk mee, maar intussen kan ik naar het meisje kijken zonder aan mijn abortus te denken.'

